

APŞA

„Se spune că deşi am trecut de-a lungul timpului prin Austro-Ungaria, România, Cehoslovacia, Ucraina Subcarpatică, Ungaria horthystă, Uniunea Sovietică (Rusia) şi azi, noi, românii din Transcarpatia locuim în Ucraina independentă, de fapt noi niciodată nu am plecat de-acasă."

■ Ion M. BOTOŞ

Gazetă regională social-politică din Transcarpatia

NR. 3 (94) MARTIE-APRILIE 2016

Număr finanţat de: DIRECŢIA JUDEŢEANĂ PENTRU CULTURĂ BIHOR

Director executiv: LUCIAN SILAGHI

MINISTRUL DELEGAT PENTRU RELAŢIILE CU ROMÂNII DE PRETUTINDENI, DAN STOENESCU, ÎN MIJLOCUL ROMÂNILOR LA COMEMORAREA VICTIMELOR MASACRULUI DE LA FÂNTÂNA ALBĂ

- 1 aprilie 2016 -

■ Foto: *Diana TOMA*

O întrunire istorică la Cernăuţi a profesorilor de etnie română din Ucraina

Pe lângă numeroasele societăţi româneşti care activează în Ucraina, la 1 decembrie 2015 la Cernăuţi a fost creată Asociaţia Cadrelor Didactice de Etnie Română din Ucraina (ACDERU), o asociaţie mult aşteptată în mijlocul comunităţii româneşti din ţara noastră, care ar putea să apere şi să susţină învăţământul în limba română şi cadrele didactice care activează în şcolile cu limba română de predare din regiunile Cernăuţi, Transcarpatia şi Odesa.

Astăzi, în incinta Palatului Naţional al Românilor din Cernăuţi, doamna Lilia Govornean, preşedintele Asociaţiei Cadrelor Didactice de Etnie Română din Ucraina a reuşit să întrunească la şedinţa membrilor asociaţiei un număr impresionant de învăţători şi profesori de etnie română din cele trei regiuni.

La deschiderea oficială a şedinţei care a avut drept temă „Rolul profesorului în societate" au fost prezenţi înalţi oaspeţi din România, domnul senator Viorel Badea, vicepreşedintele Comisiei Românilor de pretutindeni, împreună cu deputatul Aurelian Mihai, membru al Comisiei pentru comunităţile de români din afara graniţelor ţării din Camera Deputaţilor, însoţiţi de Excelenţa Sa, doamna Eleonora Moldovan, Consul general al României la Cernăuţi. Din partea autorităţilor locale la eveniment a fost invitată doamna Olga Ostafii – specialist principal la Departamentul învăţământ şi ştiinţă al administraţiei regionale de stat Cernăuţi. Oaspeţii români au salutat ideea conducerii asociaţiei de a întruni profesorii de etnie română din toată Ucraina în cadrul unor astfel de şedinţe şi conferinţe ştiinţifice prin intermediul ACDERU.

Doamna Eleonora Moldovan le-a transmis cadrelor didactice prezente în sală un mesaj de susţinere şi încurajare: *„Vă doresc să faceţi lucruri frumoase, însă vă spun că un lucru frumos şi adevărat are la bază o formă de curaj. Toţi oamenii au intrat în istorie cu lucruri bune şi importante, afirmându-se prin curaj. Curajul ca o formă de recunoaştere şi de existenţă socială este menţionat din toate timpurile şi în Biblie, şi în scrierile creştine, şi în literatura populară şi în toate lucrările, care ne povăţuiesc conştiinţa noastră naţională. Vă doresc să aveţi parte de curaj, să găsiţi în rădăcinile Dumneavoastră acea picătură de curaj ca să puteţi lupta pentru că viaţa este o luptă pentru bine, o luptă care are foarte multe piedici, dar cei care au la îndemână aceste instrumente frumoase şi corecte ale adevărului identitar, naţional, istoric şi internaţional, pot lupta fără nici un fel de frică. Aşadar, putere în a face lucruri bune, corecte, legale! Vă permite legislaţia ucraineană, noi vă sprijinim în calitate de reprezentanţi ai statului român în toate demersurile Dumneavoastră cele care sunt constructive, practice şi care vor aduce în şcolile cu predarea în limba română din Ucraina lumina adevărului istoric, vor aduce cuvântul şi slova românească, aşa cum vă doriţi dumneavoastră, cum şi-au dorit-o părinţii dumneavoastră şi probabil aşa cum şi-o doresc şi cei care învaţă în acest moment în şcolile cu predarea în limba română din Ucraina. Mă bucur că acest dialog, acest proiect frumos al profesorilor este trilateral şi va avea activitate în trei regiuni – Cernăuţi, Transcarpatia şi Odesa. Vă doresc succes!"*, a mai menţionat doamna Eleonora Moldovan în mesajul său de felicitare.

Un gând frumos a transmis celor prezenţi senatorul Viorel Badea, deputatul Aurelian Mihai, doamna Olga Ostafii, domnul profesor Ilie Popescu şi alţii, iar doamna Lilia Govornean a prezentat succint obiectivele asociaţiei, scopul pe care aceasta îl urmăreşte în activitatea sa, ca mai apoi să se refere şi la reformele învăţământului în Ucraina şi rezistenţa profesorului la schimbări.

Doamna Elena Şovac, membră a filialei din regiunea Transcarpatia a ACDERU a adus la cunoştinţa colegilor din Cernăuţi şi Odesa problemele cu care se confruntă şcolile cu limba română de predare din regiunea Transcarpatia, amintind şi de unele realizări, amintind că *„în regiunea Transcarpatia din cele 13 şcoli cu limba română de predare, 4 şcoli au devenit mixte ucraineano-române din simplul motiv că în şcolile din localităţile româneşti din dreapta Tisei se simte o mare nevoie de cadre care să cunoască limba română. Acesta e motivul cel mai dureros pentru comunitatea românească din Maramureşul istoric, care duce la pierderea sau ucrainizarea şcolilor româneşti"*, a spus cu durere în suflet doamna Elena Şovac din localitatea Apşa de Mijloc, care a venit la Cernăuţi şi cu un grup de copilaşi, artişti amatori, membri ai Euroclubului, condus de doamna Anuţa Dan, organizaţie care activează în cadrul şcolii din localitate.

Crearea acestei Asociaţii e o mare realizare, dacă ţinem cont de faptul că sunt zeci de ani de când românii din Ucraina îşi doresc foarte mult să aibă o legătură directă şi mai strânsă cu vorbitorii de limbă română din cele trei regiuni ale ţării noastre (Cernăuţi, Transcarpatia şi Odesa), unde locuiesc compact românii, lucru care până acum nu s-a reuşit, însă de data aceasta s-a întâmplat parcă o minune. Deşi din sudul Basarabiei a sosit doar o singură „rândunică" la această întrunire, ea a adus pe aripile ei speranţa unei deschideri spre apropiere şi cunoaştere reciprocă şi acea dorinţă sinceră ca noi, românii din regiunile Cernăuţi şi Transcarpatia să fim mai aproape cu inima şi sufletul de semenii noştri din regiunea Odesa, care au atât de mult nevoie de susţinere şi încurajare. Doamna Galina Pelin, preşedinta filialei din regiunea Odesa a ACDERU, le-a povestit colegilor din regiunile Cernăuţi şi Transcarpatia despre problemele cu care se confruntă învăţământul şi şcoala în satele româneşti din regiunea Odesa, acolo unde foarte mulţi dintre vorbitorii de limbă română declară, sau sunt nevoiţi să spună că vorbesc „limba moldovenească" şi nu cea adevărată – Limba ROMÂNĂ.

Şedinţa membrilor asociaţiei care s-a desfăşurat cu tema „Rolul profesorului în societate" a durat mai bine de patru ore. Doamna Elena Burla, profesoară de limba şi literatura română la ŞCG de gradele I-III din satul Pătrăuţii de Jos, raionul Storojineţ s-a referit în discursul său la *„Personalitatea profesorului şi necesitatea reconstrucţiei interioare"*, iar Marilena Zâgrea, şefă de studii la CIE Cupca, raionul Hliboca, profesoară de limba şi literatura română a prezentat proiectul *„Continuitatea grădiniţă-şcoală, factor important al reuşitei şcolare"*. Doamna Elena Scripa, învăţătoare de clasele primare de la ŞCG de gradele I-III din satul Mihoreni, raionul Herţa a abordat tema: *„Învăţătorul şi specificul dezvoltării intelectuale la şcolarul mic"*, iar Lina Popa, profesoară de limba engleză de la şcoala nr. 13 cu limba română de predare din oraşul Cernăuţi a vorbit în discursul său despre *„Profesorul contemporan între tradiţional şi modern"*. Doamna Ludmila Rotaru, metodistă de limba şi literatura română la secţia raională de învăţământ Noua Suliţă le-a spus colegilor despre *„Educaţia şi problematica lumii contemporane,* iar despre *„Relaţia: şcoală – familie-profesor – elev"* le-a vorbit celor prezenţi doamna Larisa Bezuşca, profesoară de matematică de la ŞCG din satul Tărăsăuţi, raionul Noua Suliţă, urmată de doamna Maria Popa, profesoară de limba şi literatura română de la ŞCG de gradele I-III din satul Mihoreni, raionul Herţa, care a argumentat prin exemple concrete faptul că *„Profesorul este educator şi organizator al procesului educaţional"*.

Un loc aparte în cadrul acestei şedinţe l-a ocupat momentul festiv *„Cuvântul Profesor în poezie şi cântec"*, prezentat de profesorii de la CIE din satul Marşinţi, raionul Noua Suliţă, director al acestei instituţii de învăţământ fiind inimoasa doamnă Rodica Galac.

În finalul întrunirii cadrelor didactice de etnie română din regiunile Cernăuţi, Transcarpatia şi Odesa au avut loc diverse dezbateri. Participanţii au venit cu unele idei pentru viitor, amintind despre problemele existente în sistemul de învăţământ şi căile de soluţionare ale acestora. De asemenea, a fost stabilit un nou plan de lucru pentru următoarea şedinţă a Asociaţiei Cadrelor Didactice de Etnie Română din Ucraina.

Portalul de ştiri BucPress felicită conducerea ACDERU pentru acest început frumos şi promiţător de a-i uni în jurul unor idei şi realizări pe dascălii de etnie română din Ucraina prin intermediul limbii române şi a învăţământului în limba Marelui Eminescu!

■ **Vitalie ZÂGREA,**

pentru BucPress.eu şi Radio Cernăuţi

■ **Fotografii BucPress**

APŞA

Fondator: Uniunea Regională a Românilor din Transcarpatia „Dacia" , Gazeta Regională Social-politică din Transcarpatia
Str. Borcaniuca, 17, Apşa de Jos, r-n Teceu, Regiunea Transcarpatia, Ucraina tel.+380-97-39-07-518 UA; 0752-474-079 RO
Certificatul de înregistrare: 3T № 224 din 06.09.2001
Adresa redacţiei: str. Borcaniuca, 17, Apşa de Jos, r-n Teceu, Regiunea Transcarpatia, Ucraina tel.+380-97-39-07-518
Director: **Ion M. Botoş;** Redactor-şef: **Echim Vancea**

Redactori:	Ilie GherheşBaia Mare	Foto:
Valentina Borca, Apşa de Jos	**Tiberiu Moraru**, Oradea	**Gheorghe Vasile Petrilă**, Oradea
Gheorghe Opriş, Bouţu Mic	**Ileana Gandic**, Bouţu Mic	**Nicolae P. Hauca**, Cernăuţi
Ion Zmerega, Cărbuneşti	**Nuţu L. Pop**, Apşa de Mijloc	**Ileana I. Botoş**, Apşa de Jos
Gheorghe Moiş, Biserica Albă	**Vasile Marina**, Apşa de Jos	**Ileana I. Marina**, Apşa de Jos

Numărul este tipărit: „Aska Grafica", Sighetu Marmaţiei, str. Izei, nr.4, tel: 0262312915
Apare lunar, Formatul: A3, 8 pagini, Gratuit, Tiraj: 1500
Colegiul de redacţie nu răspunde pentru articolele apărute în ziar, răspunderea o poartă autorul materialului.

АПША

Засновник: Закарпатська обласна спілка «Дачія», Закарпатська обласна громадсько-політична газета
вул.Борканюка, 17, Нижня Апша, Тячівський р-н, Закарпатська область, Україна тел. +380-97-39-07 UA, 0752-474-079 RO
Реєстраційне свідоцтво: ЗТ № 224 від 06.09.2001
Адреса редакції: вул. Борканюка, 17, Нижня Апша, Тячівський р-н, Закарпатська область, Україна тел. +380-97-39-07-518
Директор: **Іван М.Ботош;** Головний редактор: **Єкім Ванчя**

Редактори:	Іліе Герхеш, Байа Маре	Фото:
Валентина Борка, Нижня Апша	**Тіберіу Морару**, Орадя	**Юрій В.Петріла**, Орадя
Юрій Оприш, Малий Боуц	**Олена Гандик**,Малий Боуц	**Николай П.Гавка**, Чернівці
Іван Змерега, Карбунешть	**Нуцу Л. Поп**, Середня Апша	**Олена І.Ботош**, Нижня Апша
Юрій Мойш , Біла Церква	**Василь В.Марина**,Нижня Апша	**Іляна І.Марина**, Нижня Апша

Номер надруковано: "Aska Grafika" м.Сигету Мармацієй, вул. Ізей,4, тел. 0262312915
Виходить: раз на місяць, Формат: А3, 8 сторінок, Безкоштовно, Тираж: 1500
Редакційна колегія не несе відповідальності за матеріалами, опублікованими в газеті ; відповідальність несе автор матеріалу.

8 Martie - Ziua Femeii de-a lungul timpului

Grigore Vieru, Marele Poet de peste Prut, scria că *„Femeia este al cincilea anotimp”*. Femeia este cea care aduce viaţa pe pământ. Şi nu orice viaţă, ci viaţa impregnată de sacru, o viaţă conştientă, capabilă să ordoneze universul înconjurător, să-l înfrumuseţeze şi să-l îmbunătăţească, să-l predea, la un nivel superior, semenilor săi din viitor.

N-o să intrăm în detaliile evoluţiei istorice, cu rolul femeii în matriarhat, în sclavagism, cu femeile împărătese. Totuşi câteva repere ale sărbătorii de azi, ale resurecţiei feminine trebuie invocate:

- 1910 (Copenhaga) - Conferinţa femeilor socialiste; rolul hotărâtor l-a avut militanta Klara Zetkin. Femeile cer: dreptul la vot, susţin cauza păcii şi drepturile acestora;

-1911- este sărbătorită, pentru prima dată, ziua de 8 Martie în Germania, Austria şi Danemarca;

1915 (Berna, Elveţia) - are loc o demonstraţie antirăzboi la care participă femei din ambele tabere beligerante;

- 8 Martie 1917 - în Rusia are loc o demonstraţie a mii de femei care-şi părăsesc casele şi protestează contra raţiilor de hrană prea mici pentru copii;

- 1938 - prin Constituţia lui Carol al II-lea (1930-1940) femeile primesc, pentru prima dată, drept de vot în Regatul România;

1975 - este recunoscută oficial ziua de 8 Martie ca Ziua Internaţională a Femeii (până în 1989 în România se spunea Ziua Mamei, iar azi este denumită Ziua Femeii).

Unii consideră această zi drept o distincţie, iar alţii o consideră o zi anticreştină. Într-adevăr, există femeia tradiţional-creştină, musulmană, păgână, burgheză (o doamnă), femeia socialistă, femeia zilelor noastre.

În Maramureş am avut o suită întreagă de femei celebre:

- Iuliana Man, căsătorită cu Găvrilă Mihalyi (tatăl academicienilor Ioan Mihalyi de Apşa şi Mitropolitul Găvrilă Mihalyi), cel care l-a înfruntat, în 1848, pe Împăratul Franz Joseph (1848-1916) cerându-i acestuia să-i elibereze soţul şi tatăl. Împăratul i-a răspuns că „nu poate”. Vrednica maramureşeancă i-a replicat: „împărate, pentru un împărat, expresia «nu pot» nu există, atunci când el vrea!"

- Constanţa Dunca Schiau - membră a Societăţii de Litere Franceze;

- Elena Pop Hossu-Longin, fiica lui Gheorghe Pop de Băseşti, care organiza expoziţii de copii frumoşi şi sănătoşi, învăţându-le pe femeile din popor despre tradiţie, făcându-le educaţie sanitară, citindu-le poezii ş.a.

Cu siguranţă că există o literatură întreagă de citate celebre despre femei. Poate că cel mai convingător rămâne cel al lui Napoleon Bonaparte: *„Femeia frumoasă place ochiului, femeia blândă place inimii. Prima este o adevărată bijuterie, iar a doua este o comoară”.*

■ **conf. univ. dr. Ilie GHERHEŞ**

Totdeauna vom cere să ni se respecte drepturile

*Din Discursul la masa rotundă organizată în Parlamentul Ucrainei cu **Înaltul Comisar al OSCE Astrid TORS** în domeniul minorităţilor naţionale*

Onorată asistenţă, doamnă Înalt Comisar al OSCE Astrid Tors, stimaţi colegi!

Funcţiea de secretar responsabil al Uniunii Interregionale „Comunitatea Românească din Ucraina”, care uneşte 28 de membri colectivi - ONG-uri din regiunile Cernăuţi, Transcarpatia şi Odesa, unde compact locuiesc românii, dar şi din or. Kiev cât şi alte regiuni ale Ucrainei, preşedinte al căreia este domnul Dr. Ion Popescu - deputat a 5 legislaturi în Parlamentul Ucrainei, vreau să mulţumesc pentru invitaţia de a participa la această întâlnire, dar în acelaşi timp aş dori să vă anunţ despre cele mai importante probleme cu care se confruntă comunitatea noastră şi permiteţi-mi să le expun pe rând.

În Ucraina există bază legislativă pentru asigurarea drepturilor noastre ca minoritate naţională, dar punerea în practică a acestor norme legislative, cât şi a obligaţiilor internaţionale ale Ucrainei sunt absolut insuficiente. Şi asta are loc din pricină că nu avem un organ central de stat, care să se preocupe de aceste probleme, anume despre asta vorbesc azi şi aici toţi. Să ne amintim că atunci când a fost adoptată Constituţia Ucrainei noi aveam Minister şi dacă art.22 spune clar că nu se permite îngustarea drepturilor deja existente, transformarea lui în Comitet de Stat, care apoi a fost de tot lichidat, este o încălcare directă a Legii Fundamentale. De aceea noi întotdeauna am cerut foarte insistent, şi astăzi ne expunem clar aceiaşi poziţie, despre renovarea rapidă a unui Minister cu reprezentanţe regionale, mai ales în acele regiuni unde locuies compact reprezentanţii minorităţilor tradiţionale.

Poziţia noastră nu s-a schimbat chiar de când Ucraina a devenit un stat independent, este aceeaşi care a fost adoptată în 1992 la I-ul Congres al românilor din regiunea Cernăuţi. Şi anume:

- Susţinerea integrării Ucrainei în UE şi implementarea valorilor europene.
- Dreptul la învăţământul preşcolar, şcolar şi superior în limba română maternă. Astăzi avem mari probleme cu păstrarea reţelei existente de şcoli cu limba română de predare. Ne-am adresat de foarte multe ori împreună cu ungurii din Ucraina către Ministerul Educaţiei, către Comitetul Radei Supreme a Ucrainei ca această normă să fie fixată în acte normative la nivel central şi regional, cu părere de rău aceasta nu s-a întâmplat.
- Dreptul la folosirea oficială, alături de limba ucraineană de stat, a limbii române materne în toate domeniile vieţii publice în zonele unde locuiesc compact reprezentanţii comunităţii noastre.

Cerem Preşedintelui Ucrainei, Parlamentului, Cabinetului de Miniştri - organului executiv suprem din Ucraina o atenţie mai mare respectării Legii Ucrainei „Despre principiile politicii lingvistice de stat în Ucraina”, care permite transpunerea în practică a drepturilor noastre şi în acelaşi timp a obligaţiunilor internaţionale ale Ucrainei să nu fie politizată problema, pentru că deja ne confruntăm cu această situaţie gravă.

- Lipseşte dreptul garantat al minorităţilor naţionale la reprezentanţă în Parlament şi în organele executive de stat, după modelul unor ţări europene, precum România, Croaţia, ş.a., fiindcă membrii de partid nu reprezintă, precum şi în cazul nostru, Comunitatea Românească din Ucraina, dar şi la alte comunităţi, ştim cu toţii că politica partidului pentru membrii săi este mai presus decât altele.

Deoarece suntem aici şi din iniţiativa înaltului Comisar al OSCE, a dnei **Astrid Tors**, aş dori să amintesc că în anul 2002 în Ucraina cu sprijinul Oficiului Înaltului Comisar al OSCE în problemele minorităţilor a fost realizat un proiect de mare responsabilitate: „Monitorizarea respectării drepturilor minorităţilor naţionale în Ucraina” în 6 regiuni, unde tradiţional compact locuiesc cele mai numerice minorităţi naţionale. Raportul nostru pe regiunea Cernăuţi, care a cuprins peste 600 de foi, nu de pagini, cu amendamente şi multe anexe la el, precum şi rapoartele din alte regiuni, nu au fost editate nici la nivelul OSCE. În aceste documente importante experţii în domeniul etnopoliticii au menţionat atunci cele mai importante probleme existente şi, cu părere de rău, numărul lor nu scade ci acum s-a mărit considerabil.

Dorim să vă spunem că suntem deschişi pentru conlucrare.

Şi aşa să ne ajute pe toţi Bunul Dumnezeu!

■ **Aurica BOJESCU,**
reprezentantă a românilor din Ucraina
Kiev, 10 martie 2016

Poeta Ana BLANDIANA, onorată Doctor Honoris Causa, la Cluj Napoca

Preţuirea luminii creaţiei literare şi profunzimile democraţiei!

Poeta **Ana Blandiana** a primit, joi 24 martie 2016, titlul de Doctor Honoris Causa al Universităţii „Babeş-Bolyai" (UBB) Cluj-Napoca, a cărei studentă a fost, la Facultatea de Litere, între 1963 şi 1967, pentru excelenţa operei sale literare şi pentru calitatea civică a angajării sale în reforma societăţii româneşti.

Ceremonia tradiţională, marcată cu fastul robelor şi togilor purtate festiv în Aula Magna a UBB, de către decanii facultăţilor şi senatorii universităţii clujene, conduşi de rectorul academician dr. Ioan- Aurel Pop, alături de preşedintele Senatului UBB, părintele profesor dr. Ioan Chirilă, a fost dedicată invitatei, poeta Ana Blandiana, etalând aceleaşi veşminte academice. Fiică de preot, Ana Blandiana a rămas o personalitate plină de lumină în ciuda prigonirilor la care a fost supusă, după toate interdicţiile. Rectorul Ioan-Aurel Pop apreciază că această lumină a Anei Blandiana vine din adâncuri, din zestrea sufletului propriu şi a strămoşilor răzbătători şi paşnici, truditori ai gliei şi maeştri ai muncii tăcute. Academicianul a apreciat şi faptul că poeta a scris mereu elogii aduse democraţiei şi omeniei, a subliniat implicarea permanentă a poetei în societate, civismul şi optimismul, faptul că a avut glas chiar şi atunci când era obligată să vorbească prin umor. Ioan-Aura Pop a numit-o pe Ana Blandiana un fenomen: poet-cetăţean, poet-profet. În discursul său ţinut cu această ocazie, a precizat că a fost pentru prima dată în istoria universităţii când o personalitate a fost propusă pentru titlul de doctor honoris causa de trei facultăţi concomitent. În cazul cunoscutei poete, titlul i-a fost decernat în urma propunerilor venite din partea Facultăţii de Istorie şi Filosofie, a celei de Litere şi a Facultăţii de Studii Europene.

Bagajul spiritual al emigranţilor, mai periculos ca terorismul!

Urmare a elogiului activităţii prezentat de doi dintre decanii facultăţilor care au propus acordarea acestei distincţii, Ana Blandiana a vorbit, în discursul său, despre criza în care se află omenirea în momentul de faţă, susţinând că Europa îşi vede puse sub semnul întrebării toate principiile, care au făcut-o să fie ceea ce este, astfel încât *„este obligată să se oprească din goana iraţională a profitului şi progresului, să tragă aer în piept şi să se judece, să se analizeze, să privească în trecut ca într-o oglindă retrovizoare pentru a putea înainta corect".*

„Nu este un secret pentru nimeni că epoca noastră seamănă izbitor cu cea de la sfârşitul Imperiului Roman. Acelaşi aer de sfârşit de sezon, de putere, de lume. Tot ce i se întâmplă Europei în ultima jumătate de an este, dincolo de motivaţiile de ordin politic, adesea oculte, un prilej de meditaţie asupra ei însăşi. Este evident că în implacabila ciocnire a civilizaţiilor, Europa pierde văzând cu ochii nu pentru că nu are resurse, ci pentru că nu are credinţă. Nu numai credinţa în Dumnezeu, ci pur şi simplu credinţa de a crede în ceva", a spus poeta Ana Blandiana.

Potrivit acesteia, după ce ordinea europeană *„va fi sfărâmată sub paşii milioanelor de emigranţi"*, libertatea Europei va rămâne o formă periculoasă, cu un fond tot mai inexistent.

„Nu putem să nu recunoaştem că cel de-al treilea mileniu a început mai curând catastrofic. Abia începuseră să se estompeze ecourile nazismului şi comunismului, cele două atât de ruşinoase nebunii ale secolului al XX-lea, că o altă absurditate şi mai totală, terorismul, a inaugurat noul secol printr-o crimă fără precedent în istoria umanităţii, distrugerea turnurilor gemene. Zecile de atentate cu sutele sau miile lor de morţi nu reprezintă nici pe departe un pericol comparabil cu cel al înaintării lente şi insidioase a milioane de emigranţi ferm hotărâţi să nu se integreze şi care vor dizolva, din interior, cultura şi mentalităţile Europei secolului al XXI-lea, înlocuindu-le cu imperativele unor convingeri de tip medieval. Mai periculos decât terorismul pentru definiţia şi supravieţuirea Europei este bagajul spiritual şi cultural pe care îl aduc noii veniţi şi care, prin aplicarea libertăţilor europene şi prin dezechilibrul demografic fără speranţă dintre băştinaşi şi emigranţi, vor înlocui cultura şi spiritualitatea europeană", a continuat poeta Ana Blandiana.

Gânduri la întoarcerea spre casă – a se lua aminte!

Din partea orădenilor, doamna Ana Blandiana a primit doar un buchet de flori, de trandafiri… Însoţit de poetul Ion Petrovai de lângă Sighet, la coctailul ce a urmat ceremoniei, am asigurat-o pe doamna Ana de preţuirea noastră a orădenilor şi am felicitat-o pentru distincţie şi discurs… Universitari orădeni, prea ocupaţi cu termenele şi birocraţia concursurilor de decani, prorectori şi rectori, nu au onorat cu prezenţa această ceremonie. Directorii de instituţii culturale orădene, poeţii, criticii literari, membrii filialei bihorene a Academiei Civice, au lipsit şi ei… aşteptând probabil o festivitate similară de recunoaştere a valorii blandiene şi de universitatea noastră orădeană!

Să nu uităm că Ana Blandiana este autoarea a peste şaptezeci de volume de poezie, proză şi de eseuri în limba română, a căror valoare a fost recunoscută nu doar în plan naţional ci şi în cel internaţional, patruzeci şi cinci de volume fiind traduse în nu mai puţin de douăzeci şi trei de limbi. Scriitoarea este laureată a numeroase şi prestigioase premii literare româneşti şi internaţionale sau aparţinând altor ţări precum Premiul „Gottfried von Herder" – 1982 (cel mai tânăr laureat al acestei renumite distincţii), Premiul pentru Poezie al Uniunii Scriitorilor din România (1969), Premiul pentru Poezie al Academiei Române (1970), Premiul Naţional de Poezie (1997), Premiul Opera Omnia (2000), Vilenica International Literary Festival (Slovenia, 2004) sau Premiile Internaţionale pentru Poezie de la Camaiore şi Acerbi (ambele din Italia, 2006), Premiul „Poetul European al Libertăţii" (Gdansk, Polonia, martie 2016, pentru volumul *Patria mea A4*). Ana Blandiana, este scriitoarea care a pus bazele Memorialului de la Sighet, omagiu faţă de intelectualitatea românească exterminată de comunişti.

Poate ne amintim şi de rădăcinile orădene ale poetei Ana Blandiana. Născută Otilia Valeria Coman, a copilărit în Oradea şi a absolvit Liceul „Emanuil Gojdu" din Oradea. Ce ziceţi?

■ **Tiberiu MORARU**

Versuri de Ana Şiman

Aproape-departe de ţară

Aproape-departe de Ţară
Sunt în fiece primăvară
Şi-n suflet cu dorul
Aicea îmi lucru ogorul.

Aproape-departe de Ţară
Mi-e glia milenară
Aici m-am născut şi-am crescut
E ţara la care râvnesc mai demult.

Aproape-departe de Ţară
Crescut-am în soare de vară
Cu limba cea dulce şi sfânta cruce
Şi credem în noi oriunde ne-om duce.

Aproape-departe de Ţară
Crescut-am pruncuţii
În graiul măicuţii
Şi totul din mine, şi rău şi bine,
Aproape-departe-i de tine.
18.11.2015

Fraţii

– Ia spune-mi, frate române,
De ce suntem întristaţi?
Din veacuri purtăm acelaşi nume
Şi ambii suntem din Carpaţi!

Tu de-o parte, eu de alta
Fost-am însă laolaltă
La-ncercări şi la nevoi,
Ce soart-am avut şi noi!

Ne despart doar munţii, Tisa,
Doar un deal, doar o câmpie,
Însă limba ne uneşte
Fraţi rămânem pe vecie.

De plângi tu, mă doare tare
Taina suferinţei tale,
Şi-mi tot pun o întrebare
– De ce oare? De ce oare?

De ce oare suntem fraţi
Ce-au ajuns înstrăinaţi,
Şi de ce limba natală
O vorbim în altă ţară?

Graniţa ce ne desparte
Rămânând de astă parte,
Tisa cea cu apă rece
De ce n-o putem a trece?

Limba română

E limba mea maternă
Mai mândră ca oricare
Ce dăinuie eternă
Căci e nemuritoare.

E limba Mioriţei,
Vorbită ne-ncetat
Oriunde sunt românii,
În munţi, câmpii, la sat,

În lume sau pe mejde.
Şi plină-i de-adevăr,
Păzită cu nădejde
De-al nostru Luceafăr.

Scăldată-n veşnicie
Are miros de glie,
De viaţă-ndelungată
Şi de copilărie.

Poruncă

Copile, ţine bine minte,
Că limba-n care vorbeşti
E cea mai mare bogăţie
Păstreaz-o vie, să o cinsteşti

Şi să nu dai pierzării graiul
Acesta sfânt şi plin de dor
Cu care strămoşii şi-au dus traiul
Şi l-au lăsat întreg copiilor.

A-ţi uita limba sfântă
E mare fărădelege,
Numai din limba ta, copile,
Poţi învăţa, aceasta-i lege.

Poţi împleti cununi de vise
Doar cunoscând cuvântul blând
Doar moştenind acea iubire
Purtând în suflet graiul sfânt.

GHEORGHE VASILE POPOVICI

*

Gheorghe Vasile POPOVICI s-a născut la 18 aprilie 1946 în Slatina, raionul Teceu, regiunea Transcarpatia, Ucraina într-o familie de oameni gospodari.

În 1953 îşi începe studiile în localitatea natală, absolvindu-le cu note bune şi foarte bune.

În 1964 se înscrie la Universitatea de Stat din Chişinău, Facultatea de Istorie. Din această perioadă simte o pasiune irezistibă pentru tradiţiile şi obiceiurile locurilor şi pe timpul vacanţelor studenţeşti adună folclor. După absolvirea facultăţii devine colaborator inferior iar din 1975 colaborator superior al Academiei de Ştiinţe a Republicii Moldova, Secţia de etnografie şi studiul artelor.

În 1973 îşi susţine cu succes disertaţia de Candidat în Ştiinţe Istorice.

Din aprilie 1977 şi până la tragicul accident din 2 octombrie 1978 este profesor de istorie la Institutul Pedagogic de Stat „Ion Creangă" din Chişinău.

În toată această perioadă, pe lângă munca de la catedră, activează ca şi colaborator superior al Secţiei de etnografie şi studiul artelor de pe lângă Academia de Ştiinţe a Republicii Moldova, elaborând şi publicând lucrări de specialitate în limbile rusă, română şi franceză.

Dintre lucrările sale mai importante amintim: *Sărbătorile de Anul Nou la moldoveni* (Chişinau, Editura *Ştiinta*, 1974), *Tradiţii şi contemporaneitate* (în colaborare cu V. Zelenciuc şi L. Loscutova), *Sarbatoarea ultimului snop* (Chişinău, Editura *Timpul*, 1972), *La magie dans les rites hivernaux du calendrier agricole hez les peuples de sud-est d'Europe* (în colaborare cu V. Zelenciuc, Paris, 1973), *Hăiturile moldoveneşti de Anul Nou ca forma de evocare a realităţii istorice* (1972), *Păine şi sare* (1971), *Populaţia judeţului Hotin în sec. XIX* (Chişinău, Editura *Ştiinţa*, 1972), *Provenienţa obiceiului „Sorcova"*, (Chişinău, Editura *Ştiinta*, 1972), *Sărbătoarea veche a Soarelui la popoarele est-romanice* (Chişinău, Editura *Ştiinţa*,1972), *Bourul în credinţele şi datinile poporului* (Chişinău, Editura *Ştiinta*, 1973).

Gheorghe Vasile Popovici se stinge din viaţă într-un accident de maşină la numai 32 de ani (2 octombrie 1978). Este înmormântat la Chişinău.

*

Gheorghe Vasile POPOVICI a fost unul dintre cei mai de seamă intelectuali români care au trăit în satele şi cătunele româneşti risipite pe malurile apelor şi văilor munţilor paduroşi ai Maramureşului istoric din dreapta Tisei.

El se mândrea că s-a născut pe aceste meleaguri româneşti, care ne-cătând la vitregia timpului şi a istorei şi-au păstrat viu spiritul romanesc, şi nu şi-a pierdut niciodată demnitatea de neam. Opunându-se cu dârzenie regimurilor totalitare românii de aici şi-au dobândit dreptul de a rămâne în continuare un neam plin de energie clocotitoare cu inima deschisă plină de dorul ferbinte de a visa, a spira şi a cugeta numai şi numai în limba strabunilor - lucru ce le-a reuşit, dar nu fără sacrificii. Despre toate acestea tânărul savant de la Slatina a aflat nu doar din auzite sau din gura bătrânilor ci şi din cărţile pe care le citise încă dintr-o vârstă fragdă. După spusele prietenilor şi ale cunoscuţilor el citea cu atâta pasiune şi sete că uneori uita şi de mâncare.

Pasiunea pentru lectură nu l-a părăsit niciсând. Încă din timpul studenţiei s-a dăruit studiului trecutului românilor, preocupat fiind de istoria şi cultura acestora. Avea un suflet mare şi generos iar cu vorba lui îi fermeca pe toţi cei cu care venea în contact. A fost iubit şi preţuit nu numai de colegii de la Academia de Ştiinţe a Republicii Moldova şi de la Institutul Pedagogic de Stat „Ion Creangă" unde preda Istoria, dar şi de cei care-l cunoşteau mai de aproape sau mai de departe.

L-am cunoscut bine. Venea des pe la noi pe la „Ion Creangă" unde eram mai mulţi studenţi din Slatina, din Transcarpatia. Era dornic să afle noutăţi de acasă. Ce mai fac ai lui. Parcă acuma îl văd în faţa ochilor: bine făcut, înalt precum un brad dintre cei mai vânjoşi, cu ochi mari şi negri din care ţâşnea o lumină vie. Era lumina dragostei de viaţă, o lumină care părea ca nu are sfârşit. Vorbea frumos. Se exprima lin şi fără efort. Era mereu elegant încântându-ne cu ţinuta sa aleasă. După câţiva ani, cu câteva luni înainte de tragicul său sfârşit, i-am făcut o vizită acasă. Vroiam să ştiu mai multe despre el, să îl cunoasc mai bine. S-a bucurat mult când m-a văzut şi m-a primit cu mare drag. Era altul. Arăta obosit, el care era mereu plin de viaţă. În ochii săi negri se vedeau nopţile lungi de frământări şi căutări. Îl ascultam cu mare interes şi eram atent la ceea ce îmi spunea, încercând să reţin cât mai mult din ceea ce îmi povestea. Cândva voi scrie, poate, mai detailat despre dumnealui şi o altfel de poveste ca să rămână o amintire pentru urmaşi. Parcă acum îi văd sertarele doldora de manuscrise. Nu ştiu dacă a tipărit ceva dintre ele. Poate şi acuma stau acolo tot aşa cum le-am lăsat atunci. La despărţire mi-a oferit, cu autograf, două din cărţile sale: ***Sărbătorile de Anul Nou la moldoveni*** şi ***Sărbătoarea ultimului snop***. După acea întâlnire nu ne-am mai revăzut. Mai târziu am aflat că a mai tipărit ceva din „snopul" de manuscrise.

Gheorghe Popovici a fost o personalitate de prim rang a maramureşenilor din Transcarpatia. desăvârsită, vrednică, manifestă posedând o dragoste adâncă faţa de trecutul străbunilor săi pe care niciodată nu-i puse deoparte.Era mereu cu gândul aproape de ei, de istoria şi cultura lor. De tradiţiile şi obiceiurile lor. De graiul lor dulce şi ferm. Era mândru de ei.

In Memoriam

Gheorghe Vasile POPOVICI

Anul acesta, la 18 aprilie, Gheorghe Popovici, savantul de la Slatina, ar fi împlinit frumoasa şi onorabila vârstă de 70 de ani!

■ **Gheorghe MOIŞ**

ÎNVIEREA DOMNULUI

Cu inimile pline de bucurie sărbătorim şi în acest *An al Domnului 2016* Sărbătoarea Învierii Domnului, atât românii din dreapta Tisei, cât şi românii din stânga Tisei. Şi cu toate că acest Praznic luminos este sărbătorit de creştinii din întreaga lume uneori separat, din cauza diferenţelor de calendar, totuşi acest adevăr de credinţă n-a putut să-l separe nimeni. Cristos a murit şi a Înviat pentru toţi oamenii, nu numai pentru un popor anume, sau pentru o Biserică aparte.

Apostolii, ca martori adevăraţi ai Învierii, s-au prezentat în faţa lumii nu pentru a explica cum a Înviat Cristos din morţi, ci pentru a vesti faptul că El a Înviat cu adevărat! Cu această credinţă ei şi-au încheiat vieţile, cei mai mulţi fiind martirizaţi, fiindcă aşa spunea ap. Petru: *„căci noi nu putem să nu vorbim cele ce am văzut şi am auzit"* (Fapte 4,20).

Iar noi cei de astăzi, nu putem să nu vestim, ceea ce am primit de la înaintaşii noştri în credinţă, şi anume Adevărul Învierii! Sfântul Pavel pătrunzând în adâncime această taină, ne scrie: *„Şi dacă Cristos n-a înviat, zadarnică este atunci propovăduirea noastră, zadarnică este şi credinţa voastră"* (1Corinteni 15,14). Astfel propovăduirea şi credinţa noastră ar fi într-adevăr goale dacă nu ar fi învierea dătătoare de viaţă a Mântuitorului nostru.

Sfântul Ioan Gură de Aur scrie: *„O mare dovadă a Învierii lui Cristos este marea putere pe care El a manifestat-o după moartea Sa. Învierea Sa i-a convins pe cei vii să îşi părăsească ţara, casa, prietenii, rudele, soţiile, copiii şi părinţii, şi să nu se prea gândească la pericolul pentru propriile lor vieţi. Toate acestea sunt realizările, nu ale unui om mort, care a rămas în mormântul său, ci ale lui Dumnezeu înviat".*

De nenumărate ori vom asculta şi vom rosti, în aceste zile, acest minunat anunţ al *Învierii Domnului*, spus de unii cu multă bucurie, de alţii poate din obişnuinţă. Însă de multe ori îl spunem şi noi cu uşurinţă, fără să ne gândim că anunţăm lucruri care depăşesc puterea de înţelegere a minţii noastre.

Iată de ce Vă propun un moment de trezire interioară, în care fiecare să se întrebe pe sine: ce înseamnă pentru mine ***„Cristos a Înviat"?*** Are vreo legătură cu viaţa mea concretă, cu familia, cu munca mea? Ce mă uneşte pe mine cu Cel ce a Înviat?

Nu e de ajuns faptul că Învierea Domnului s-a întâmplat undeva, cândva. Ea îmi este oferită mie, acum; trebuie să se întâmple în sufletul meu, în sufletele noastre. De câte ori celebrăm, an după an, Învierea Domnului, suntem chemaţi să retrăim acest mister în inima noastră.

De aceea avem nevoie de o radicală curăţenie de Sărbătoarea Paştelui, înainte de toate, în inimile noastre. În familia ebraică, în ajunul Sărbătorii Paştelui, se săvârşeşa o minuţioasă inspecţie în toată casa, străduindu-se să înlăture chiar şi cel mai mic fragment de pâine dospită. Pentru noi, este vorba de a elimina vechile obiceiuri, vechile duşmănii, vechile interese. Nu se trăieşte Sărbătoarea Paştelui fără o hotărâtă ruptură cu trecutul.

„A trăi Sărbătoarea Paştelui" nu înseamnă a schimba hainele, ci a schimba viaţa. Să ieşim *„afară"* din mormintele noastre, ale păcatului. Până când nu-I permitem lui Isus să Învie şi în noi, sufletele noastre sunt ca un mormânt sigilat, pecetluit.

Lumina lumânării pascale pe care o aprindem în Noaptea de Paşti, vrea să ne arate că *„lumina lui Cristos"* străluceşte în mijlocul întunericului vieţii noastre şi ne arată calea pe care trebuie să mergem pentru a ajunge şi noi acolo unde a mers El să ne pregătească un loc, cu condiţia dacă ne vom schimba, dacă şi pentru noi Paştile vor însemna o trecere: *„O trecere de la întunericul păcatului la lumina lui Cristos, o trecere de la minciună la adevăr, o trecere de la ură la bunătate, o trecere de la răzbunare la iertare, o trecere de la egoism la solidaritate cu cel nevoiaş, o trecere de la necurăţie la curăţie, o trecere de la tristeţe la bucurie."*

Cu forţele noastre proprii e adevărat că nu vom reuşi multe, dar să nu uităm că există harul lui Dumnezeu, care lucrează în inimile noastre. E puterea Celui Atotputernic care poate să ne deschidă acea cărare spre salvare, aşa după cum le-a deschis un drum evreilor prin mijlocul Mării Roşii, spre a ajunge în Ţara Făgăduinţei. La Dumnezeu toate sunt cu putinţă, de aceea ne-a dat o dovadă netăgăduită că l-a Înviat pe Isus dintre cei morţi. El ne-a trecut pe fiecare de la moartea la viaţă, de pe pământ la cer. Aceasta înseamnă Paştele: o trecere de la robia păcatului la libertatea fiilor lui Dumnezeu, închipuită în Vechiul Testament prin acea trecere a Mării Roşii.

Dacă vom conştientiza aceste lucruri, atunci Dumnezeul păcii va fi cu noi. Fie ca *„Dumnezeul păcii, care prin sângele legământului cel veşnic, a sculat din morţi pe Domnul nostru Isus, marele Păstor al oilor, să vă facă desăvârşiţi în orice lucru bun* – ne spune Pavel la Evrei, *ca să faceţi voia Lui şi să lucreze în noi ce-i este plăcut, prin Isus Cristos."* (Evrei 13, 20-21).

Cu aceste câteva gânduri din inimă, aş vrea ca toţi creştinii să conştientizăm că ceea ce ne uneşte, este mult mai mult decât ceea ce ne desparte, fie din punct de vedere doctrinar sau calendaristic, după cum am amintit. Ceea ce ne uneşte pe toţi, este Învierea lui Cristos! De aceea, acest adevăr de credinţă ar trebui să fie totodată un prilej minunat pentru toţi creştinii, ca să ne gândim mai adânc la Învăţătorul şi Răscumpărătorul nostru şi să ne rugăm pentru unitate şi înţelegere, fiindcă aceasta a fost dorinţa Mântuitorului: *„Ca toţi să fie una."*

Să trăim în unitate unul cu celălalt, în spiritul iubirii frăţeşti, fiindcă aceasta este garanţia de a intra în Împărăţia lui Dumnezeu. Mai ales în aceste timpuri tulburi prin care trece ţara în care trăim, când dezbinarea şi neînţelegerea sunt la tot pasul. Să dea Domnul ca să trecem cu bine şi prin această încercare, ca Domnul să lumineze minţile celor care deţin autoritatea, iar pacea lui Cristos pe care ne-a lăsat-o El, să călăuzească toate naţiunile din ţara noastră.

CRISTOS A ÎNVIAT!

■ *Preot-protopop,*

NUŢU DAN

Gheorghe Pârja - lacrima ţărânei -

Foto: Echim VANCEA

Cu aproape cu un sfert de veac în urmă, l-am întâlnit pentru prima dată pe poetul **Gheorghe Pârja** - un bărbat extraordinar, un bărbat dintre cei mai distinşi şi care mi-a lăsat o impresie deosebită. Şi mai târziu m-am convins că este un om cu suflet mare care a ştiut să mă cucerească cu vorba lui blândă, făcându-mă să cred în capacităţile mele. M-a ajutat şi m-a încurajat în toate pornirile în care am încercat să mă afirm. Plecăciune şi adâncile mele recunoştinţe. Gheorghe Pârja îţi rămân dator toată viaţa! Mai ales că ai făcut tot posibilul ca să pot participa la frumoasa sărbătoare a Măriei Sale - Poezia (Festivalul Internaţional de Poezie de la Sighetul Marmaţiei şi a Serilor de Poezie „Nichita Stănescu" de la Deseşti). Aceste manifestări au însemnat mult pentru mine, pentru înclinaţiile mele. Manifestările la care am participat m-au făcut să cred în ceea ce întreprind şi că fac bine ceea ce fac. M-au ajutat ca peste ani să public cinci culegeri de versuri şi doua antologii a poeţilor maramureşeni din dreapta Tisei.

Sunt ferm convins că toţi ale căror versuri sunt incluse pe paginile acestor antologii îmi împărtăşesc şi ei stima şi recunoştinţa pentru binele care ni l-ai făcut tuturora.

Gheorghe Pârja a făcut din imposibil posibil de aceea îl socot un bărbat generos cu inimă mare, de român ce nu s-a temut de timp şi a rămas şi azi la fel de mândru, tânăr cu cântul în el şi cu steaua apropiată unde dânsul îşi mai caută copilăria ca apoi să-i deie viaţă prin cele mai alese imagini însoţite de metafore şi epitete de o rară gândire.

Înzestrat cu har poetic şi cu o profundă simţire sufletească el a fost şi rămâne sincer în poezie. Această sinceritate, deseori o îmbracă alături de trăiri în haine care îi stau bine şi-l prezintă în toată fiinţa ca pe o lungă şi frumoasă scrisoare de dragoste din anii adolescenţei, sprijinindu-i clipa cu lumina toată ca un cântec de dor. Pe lângă toate, Dumnealui este şi o taină a nemuririi unde visează că v-a renaşte o taină a iubirii între glie şi între stele unde se împacă ceasul împlinirii.

Este un poet fecund având un concept poetic al său încă din tinereţe şi mereu ataşat şi îndrăgostit de cuvintele scrise. El a făcut un drum prin poezie cu ploi limpezi ce-l fac neuitat, că este copil, aprinzând văzduhul cu multă răbdare ca să îngroape acolo ochii săi buni, ce-l purtau peste drumuri lungi cu flori, peste oazele din nisipuri, codri şi munti, dealuri şi văi întinse fâneţe, holde mândre de grâu, dimineţi răcoroase, zori aprinşi de vrajă, fete şi neveste frumoase, ţărani cu feţe dogorite şi bătrâni ce zâmbesc feriçiţi pe la porţi.

Dragostea lui pământească se simte, se aude şi acum printre ramuri, legănând un prunc cu ochii încărcaţi şi luminaţi de energie. Poezia lui Gheorghe Pârja e plină de tinereţe şi candoare şi te face să te simţi mărul doldora bucsit de flori, cu stropi lăcrimaţi de rouă, cu respiraţia deplină, cu dorul în zbucium după cositul otăvii din stelele lui de toamnă închise.

Tematica poeziilor sale este variată, având un larg orizont semantic, problematic unde se amestecă viaţa cu umbrele, dorurile şi bucuriile şi se coboară la izvoarele istoriei cu sentimente trăite ales, dând glas viu timpului pe care-l traieşte, într-o lumină de taină, năvalnic, mereu tanar şi proaspăt, păstrându-şi un spaţiu interior propriu - un spatiu unde respiră aerul vrăjit al pădurilor, livezilor, câmpurilor, văilor pe care le-a străbătut într-un timp cu multă ardere, cu epuizare, risipându-se prin cărţile sale, daruind urmaşilor veşnicia străbunilor ca să înveţe dragostea lor nesecatoare de credinţă.

Am mare noroc pe lumea asta, aproape fabulos, pentru că soarta mi-a dat posibilitatea să-l cunosc pe poet - un poet care respiră aerul etern al poeziei, care atât cât voi trăi vreau să-mi rămână mereu acelaşi aşa cum l-am cunoscut cu un sfert de veac în urmă, frumos, tânăr, plin de viaţă şi încrezător în destinul său.

Câ-i tânăr şi plin de viaţă m-am convins când ne-am întâlnit la ediţia de anul trecut a Festivalului Internaţional de Poezie de la Sighetul Marmaţiei, manifestare de la care am lipsit o vreme. Poposind iarăşi la Deseşti, ca pe vremuri, m-am simţit mai mândru şi de data asta dar şi mai fericit că iarăşi stau alături de marele poet şi-mi pot da frâu liber gândurilor, amintindu-ne cu pietete de anii cei dintâi - ani neprihăniţi şi „amar de dulci" ca şi merele copilăriei. A fost aşa cum m-am gândit ca va fi: fantastic! Aduceri-aminte, poezie, vorbe frumoase şi curate, nuci, sarmale, pancove şi horincă de poame.

Sunt sincer în tot ceea ce am scris până acuma şi scriu în continuare despre personalitatea d.lui Gheorghe Pârja. Şi îmi asum răspunderea pentru cele scrise. Gheorghe Pârja este omul ce-şi are un loc aparte în spaţiul şi timpul Maramureşului. Este un poet sensibil care nu-şi poate ţine în frâu sentimentele, mai ales când se doreşte adâncit în căutări chinuitoare. În afară de toate e şi un bun creştin, un mare iubitor de neam - fapt pe care ni l-a demonstrat când ne-a vizitat cu diferite ocazii, dându-ne preţioase sfaturi despre cum saăieşim mai iute de sub povara imperiului roşu şi pentru depăşirea complexului de identitate. Unele din acele îndemnuri le putem citi în Prefaţa Antologiei poeţilor maramureşeni din dreapta Tisei *„Leagăn de cuvânt"* (selecţia autorilor şi a textelor: Gheorghe Moiş; îngrijitorii ediţiei: Gheorghe Mihai Bârlea şi Dumitru Iuga; editori: Inspectoratul pentru Cultură Maramureş, cu sprijinul Asociaţiei social-culturale „George Coşbuc" a românilor din Transcarpatia şi Asociaţiunea pentru Cultura Poporului Roman din Maramureş). Iată ce scria Gheorghe Pârja în prefaţa antologiei mai sus amintite: *„Dincolo de Tisa, în vecinătatea municipiului Sighetul Marmaţiei, vieţuieşte o comunitate românească cu un destin aparte în istorie. Este vorba despre satele româneşti din Maramureşul de Nord. Am cunoscut acest spaţiu prin aprilie 1990. Mărturisesc că mi-a fost greu să cred că acolo se mai păstrează date esenţiale ale Maramureşului în care trăiesc: limba, portul, obiceiurile... Dar istoria a fost vitregă cu oamenii acestor locuri. Cel puţin în ultima jumătate de secol limba romana a fost exilată de aici. Descoperirea acestei enclave româneşti, peste care tronează umbra tutelara a Mânăstirii din Peri, simbol al începutului scrisului în limba română, a fost o revelaţie. Dar emoţia puternică am trăit-o când am aflat că aici se scrie poezie... Sunt convins că prin satele Maramureşului din dreapta Tisei, mai ales în şcoli, mai sunt surprize... Acest volum în premieră absolută, are o rezonanţă aparte. Este primul. Este unirea apei prin Limba Română. Adună poeţi din dreapta Tisei, unii dintre ei publicaţi în presa din România, Ucraina şi Basarabia. Învelişul de taină al sufletului ni se oferă într-un limbaj poetic care aspiră la depăşirea complexului de identitate."*

Maestrul Gheorghe Pârja, pe data de 27 aprilie îşi v-a aniversa o frumoasă şi onorabilă vârstă: 66 de ani. Folosindu-mă de acest prilej în numele tuturor românilor din dreapta Tisei care îl cunosc pe poet îi urez multă, multă sănătate, noroc, fericire, împlinirea tuturor dorinţelor, viaţă lungă cu ani bogaţi şi toţi trăiţi sub semnul mirific al prieteniei şi al poeziei.

La mulţi ani, prietene drag!

■ **Gheorghe MOIŞ**

REPERE BIOGRAFICE

Gheorghe Pârja s-a născut la 27 aprilie 1950 în comuna Deseşti, judeţul Maramureş.

Este absolvent al Liceului pedagogic din Sighetul Marmaţiei (1970) şi al Facultăţii de Ziaristică, Bucureşti (1978). Iniţiator şi organizator al Serilor de Poezie „Nichita Stănescu" de la Deseşti. Se află, încă de la prima ediţie, printre iniţiatorii şi organizatorii Festivalului Internaţional de Poezie Sighetul Marmatiei.

În 1984 inaugurează la Căminul Cultural din Deseşti, Sala „Nichita Stănescu", imaginea vie a trecerii poetului prin Maramureş.

Redactor-şef al ziarului „Graiul Maramurесului" (Baia Mare, serie nouă). Membru al Uniunii Scriitorilor din România (1999), vicepreşedinte al Uniunii Ziariştilor Profesionişti din România, preşedinte al Reprezentanţei Maramureş a Uniunii Scriitorilor din România (Filiala Cluj), vicepreşedinte al Convenţiei Literare Internaţionale de la Lvov (Ucraina, 2010).

Debut literar girat de prozatorul Alexandru Ivasiuc în revista „Luceafărul" (1968).

Colaborează la publicaţii literare şi culturale din ţară şi străinătate. A publicat peste 20 de volume (poezie, interviuri, publicistică).

A fost distins cu premii naţionale şi internaţionale pentru poezie şi publicistică printre care: Premiul revistei „Tribuna (1986), Premiul pentru poezie „Carpatica" (Ujgorod, 2008), Premiul pentru poezie la Lvov (Ucraina, 2010), Premiul Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj (2012), Marele premiu Pentru Literatură şi titlul „Scriitorul anului" (Baia Mare, 2014). Despre cărţile sale s-au exprimat: Laurenţiu Ulici, Radu G. Ţeposu, Ioan Holban, Nicolae Breban, Gheorghe Grigurcu, Răzvan Voncu, Theodor Damian, Valentin Hossu-Longin, Ioan Moldovan, Dan Silviu-Boerescu, Victor Cubleşan, Nicolae Prelipceanu, Adriana Cean, Adrian Alui Gheorghe, Echim Vancea, Vasile Dragoş, Augustin Cozmuţa, Gheorge Glodeanu...

CUVÂNT FIRESC

Strig naşterea mea
Peste lume.
Nu să se ştie
Ci să cadă în uitare

MAMEI

Acum când steaua-i mai aprinsă
Dar muntele-i precum un deal
Văd cum câmpia necuprinsă
Se face mare val cu val

Ard în povestea năzdrăvană
Ce îmi încălzea culcuşul
Cu lacrima de la năframă
În vis se arăta urcuşul

Acestei lumi în care hrană
Nu-i costul pâinii adorată
Ci ochiul nedormit de mamă
Ce nu se-nchide niciodată

Ci te veghează ca o stea
Greu ostenită de lumină
O duc cu mine pururea
Şi dincolo ce va să vină

(5 iulie 2014)

ICOANA ÎN IARNĂ

În vechi biserici luminări se sting
De sub tăcera grea i se desprinde chipul
Maria inopteaza în colind
Când îngeri şi zăpezi îi luminează schitul

În casa lumii cat un degetar
Iisus se naşte adumbrit de cruce
Păstorii către umbră în zadar
Se-ntreabă: moartea unde duce?

Apoi coboară în pustia calmă
Toţi săgetaşii au arme de pământ
Şi ninge lin în fiecare palmă
Domnul Iisus invie in Cuvânt.

VEACUL

Sunt mai bătrân decât un munte
Mai tânăr ca un deal cu spini
Secretul stelelor mărunte
Stă-n aripa de heruvimi

Ajuns în ţara cu nisipul
Neliniştit ca o părere
În piatră se ascunde chipul
Cel căutat de vremi şi vrere

Când va lovi un ultim tunet
În veacul rătăcit în spaţiu
Vom auzi măreţul sunet
Din Paradisul fără saţiu

STAMPĂ CU NICHITA

Pleacă un tren din Reşiţa şi lasă
Un popor de poeţi luminaţi de Nichita
Poate vine din iarna cea viforoasă
Poate din negura cea răstignită

Poate pleacă mireasa de lângă mine
Nimeni în lume nu ne mai face rău
Semnăm cu sângele pe cerul subţire
Poeţii cred în Nichita şi în Dumnezeu

(28 martie 1996, Gara Reşiţa)

PRIVIREA SFINXULUI

Cine-i mai mare să ne spui
Un munte ori un om de şes
Doar din orbirea Sfinxului
Se luminează înţeles

Zadarnic ochiul se-nfioară
Pătrunde lemnul ca un cui
Mai grea ca pietrele de moară
Este privirea Sfinxului

Ca un umblat printre regate
De ferigi ori de sicomori
Omul cu turnul lui în spate
Tot îl vedeam urcând spre nori

De s-a văzut antic cu Sfinxul
Cel care pune întrebări
Din doi doar unul e învinsul
În bătălia dintre mări

Cine-i mai mare nu se ştie
Nici muntele, nici omul bun
Se trage-n lume o fâşie
Hotar e creanga de alun

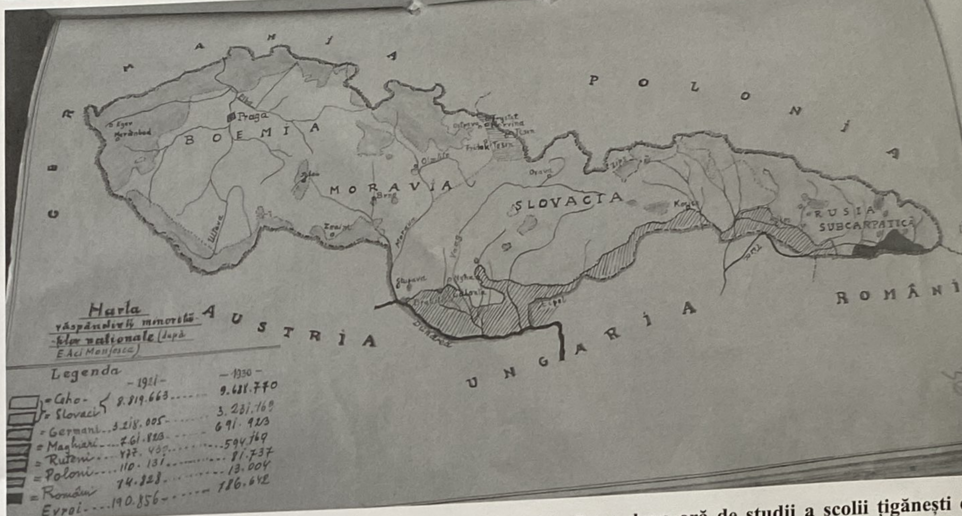
1936: Disputa pe seama moştenirii coroanei regale internaţionale a ţiganilor

Consecinţă a Sistemului Tratatelor de Pace de la Paris (1919-1920), pacea interbelică a Europei s-a dorit a fi o „pace a popoarelor" şi nu a statelor. Areopagul politic parizian, de o anvergură istorică fără precedent a hotărât, aşadar, reconstrucţia politică a Europei: disoluţia unor state (Imperiul Austro-Ungar) - pe de o parte dar şi apariţia de state noi (Cehoslovacia) sau întregirea altora (România) - pe de alta ş.a.

Fără să solicite, fără să revendice în virtutea vreunui drept istoric sau argument etnic, Republica Cehoslovacia s-a pomenit cadorisită de către generosul conclav politico-religios din capitala Franţei şi cu teritoriul autonom al Ruteniei Subcarpatice, de la nord de Tisa, doar ca efect al capriciilor catolice ale celor care împărţeau pacea, Europa şi lumea. S-a recurs la această decizie atât ca pedeapsă pentru Regatul Român care încheiase un tratat de pace separat cu Germania şi, mai ales, pentru că nu se putea tolera faptul ca rutenii, „care erau slavi şi uniţi", să fie atribuiţi „românilor, care sunt latini şi ortodocşi".[1]

În noul context geopolitic, deosebit de dinamic şi de energizat etnic, cel mai puţin au fost afectaţi rromii, o etnie paneuropeană şi atunci care, de-a lungul timpului, a provocat deseori sistemul social al statelor, devenind „o problemă", atât din cauza nomadismului, cât şi a diferenţelor de cultură şi de civilizaţie.

În cazul de referinţă, al Cehoslovaciei interbelice respectiv, un stat puternic mozaicat etnic, se observă, valorificând parametrii recensămintelor din anii 1921 şi 1930, potrivit criteriului „naţionalităţii declarate", atât dificultatea înregistrării reale a cifrei totale a ţiganilor (din cauza nomadismului lor), cât şi sporul numeric deosebit (respectiv de la 8.728 suflete în 1921, la 32.209 în 1930), referindu-ne doar la ţiganii din Slovacia şi Rutenia Subcarpatică.

Ţiganii - o problemă paneuropeană istorică

Descoperind recent un dosar înaintat Preşedinţiei Consiliului de Miniştri, în preajma celui de-al doilea război mondial (1 septembrie 1939 - 9 mai 1945), document referitor la minorităţile naţionale din Cehoslovacia, atenţia ne-a fost atrasă de un capitol care analizează „Ţiganii din Cehoslovacia". Cu multă acribie profesională dar şi puternic impregnat de spiritul epocii (anii `30 ai secolului XX), dând dovadă de realism şi obiectivitate, autorul studiului consemna:„ Încă de pe timpul monarhiei austro-ungare, în Slovacia, Ţiganii îşi aveau un fel de aşezământ de refugiu. Ţiganii din Cehoslovacia sunt veniţi din ţările învecinate ale Europei Centrale, iar o altă parte chiar din Danemarca.

Despre această naţionalitate nomadă, istoria ne spune că s-a strecurat în Europa, începând cu veacul al-XIII-lea, venind din Asia. Dialectele <<Cecanilor>> (Ţiganilor) se aseamănă foarte mult cu cele indiene. Ei s-au stabilit, începând cu secolul al-XIII-lea, în Balcani, apoi s-au răzleţit în toate statele Europei Centrale, ba chiar şi în acelea din Apusul Europei.

Ţiganii sunt un popor nomad, peregrinând din ţinuturi în ţinuturi şi dintr-o ţară într-alta. Ei au fost consideraţi întotdeauna ca prezentând un pericol social. Pe lângă că tulburau liniştea satelor şi a oraşelor pe unde vagabondau, mai purtau cu ei şi germenii diverselor boli contagioase. Cu toate că laşitatea acestui neam a fost întotdeauna proverbială, ei deveneau periculoşi prin furturile lor, cari deslănţuiau adevărate valuri de criminalitate. Viaţa lor nomadă şi plină de trândăvie îi împingea spre furt, crimă şi alte nelegiuiri. Din aceste motive unele ţări i-au alungat de pe teritoriile lor. Astfel, Franţa i-a izgonit în anul 1639. Începând cu evul mediu, oraşele şi comunele diverselor ţări au luat măsuri restrictive împotriva stabilirii ţiganilor în împrejurimile lor. Aceste măsuri, de obicei le fixau anumite domicilii forţate şi temporare".[2]

Hliniţa - singura comună ţigănească din Regatul României

În continuare, nepreţuitul document ne prezintă rezultatele efortului de sedentarizare şi de incluziune a acestei etnii, practicat de austrieci, începând cu cei doi împăraţi aşa-zişi „luminaţi", Maria Tereza (1740-1780) şi Iosif al-II-lea (1780-1790) şi continuând cu „aşezământul de refugiu" din timpul monarhiei austro-ungare: „Acum o sută de ani în urmă, Austria a încercat o operă de generozitate umană faţă de acest neam , căutând să-i stabilească în anumite regiuni. Aceste încercări au reuşit numai în parte, iar neamul ţigănesc s-a ales cu câteva sate în jurul Uzhorodului şi o colonie în Bucovina, satul Hliniţa. Acest sat sărac şi năpăstuit e singura comună ţigănească din România de astăzi".[3]

Rromii din România nu mai vor să fie supuşi ai regelui internaţional al rromilor din Slovacia

Analizând şi prezentând situaţia ţiganilor nomazi din Europa Centrală, în anul de graţie 1936, referentul nostru interbelic ne dezvăluie şi aspecte privind anvergura mondială a ţiganilor central-europeni, precum şi conflictul apărut odată cu moartea regelui internaţional al rromilor, Firtulescu, cu reşedinţa în Cehoslovacia şi ţiganii din România. Rromii din România refuză să se mai „supună" viitorului „rege" din Slovacia, pretextând că au depus jurământ de credinţă Coroanei României: „Ţiganii nomazi din Europa de Mijloc, trăiau organizaţi sub conducerea unui voevod, care era un fel de rege al Ţiganilor. În ţările lumei, se crede că numărul ţiganilor s-ar ridica la cifra totală de 4-6.000.000 suflete. Ei îşi au şi un mare voevod universal, care şi-a avut reşedinţa la Brno, în Cehoslovacia. Ultimul voevod, Firtulescu, a murit în Aprilie 1936, tocmai când se întorcea dintr-o călătorie făcută în Brazilia, unde a prezidat un congres mondial al ţiganilor. La Ţigani succesiunea voevodului e ereditară. Fiul cel mare al voevodului moşteneşte demnitatea de suveran. În cazul în care voevodul n-are băieţi, fata cea mare îşi alegea un soţ, care era investit cu prerogativele de voevod. După moartea voevodului Firtulescu, la Roma, s-au făcut pregătirile pentru investirea noului voevod Basil Kevich. Guvernul cehoslovac a fost reprezentat cu solemnitate printr-un emisar special... Uniunea Romilor din România s-a declarat împotriva alegerii unui rege (voevod) al neamului Ţigănesc din lume şi, în acest sens, au întocmit un protest. Ei afirmă, că au prestat jurământ de fidelitate , ca cetăţeni Români, în faţa regelui României şi nu recunosc alt monarh asupra lor".[4] Demn de reţinut, din cele de mai sus, ni se pre a fi şi amănuntul demografic că la stabilirea succesiunii la coroana regală nu se pune problema lipsei de moştenitori.

Paşapoarte pentru ţiganii din Cehoslovacia, care sunt „ceva mai civilizaţi decât fraţii lor nomazi"

Adepţi ai unui trai patriarhal şi ilustrând, prin comportament, „neastâmpărul raselor orientale" (N. Iorga), adică penetrând graniţele tuturor statelor, în virtutea dreptului lor nomad, statutul lor juridic a devenit unul special: „Situaţia minorităţii ţigăneşti din Cehoslovacia. În toamna anului 1934, a avut loc la Viena un congres al poliţiei judiciare, în care s-a hotărât ca Ţiganii să primească legitimaţii speciale, eliberate din partea poliţiei internaţionale. Aceste legitimaţii sunt un fel de paşapoarte <<Nansen>>. Autorităţile poliţieneşti cehoslovace s-au conformat rezoluţiei congresului de la Viena şi au eliberat Ţiganilor din republică peste 5.000 de asemenea paşapoarte (La Siguranţa din Viena s-a înfiinţat şi un serviciu special, care se ocupă de recensământul populaţiunei ţigăneşti din diverse ţări).

În Cehoslovacia , mai ales în ţinuturile Uzhorodului, Ţiganii trăiesc adunaţi în câteva sate şi sunt ceva mai civilizaţi decât fraţii lor nomazi".[5]

„Tot a doua oră de studii a şcolii ţigăneşti o constituie studiul viorii şi a muzicii. Pereţii clasei sunt împodobiţi cu 20-30 de viori..."

Analistul de la Bucureşti reuşeşte să evidenţieze apoi şi succesul obţinut de statul vecin de atunci, în problema integrării rromilor, mai precis în tentativa de şcolarizare a acestora. Cu o uşoară ironie, sugerând doar pitorescul problemei, documentul ne descrie modul de organizare a clasei pentru elevii rromi, precum şi programa şcolară: „În timpul din urmă, au făcut sforţări de a-şi însuşi o cultură oarecare ţigănească. În unul din satele ţigăneşti din Cehoslovacia şi-au clădit o şcoală ţigănească. De altfel, în Cehoslovacia, au singuratecele sate puternice ţigăneşti din întreaga Europă. Prin intervenţia consilierului ministerial Dr. Kratuz, de la ministerul de instrucţie publică din Praga, Ţiganii au obţinut autorizaţia unei şcoli ţigăneşti, într-unul din principalele lor sate din preajma Uzhorodului. Limba de învăţământ a acestei şcoli este cea slovacă, pe care o înţeleg toţi elevii Ţigani. Învăţătorul şcoalei e un slovac. În şcoală, pe lângă orele de studiu obicinuite, se propune în deosebi muzica şi arta dramatică, singurele pasiuni de studii ale elevilor ţigani. Cultura şi cartea însă, pătrund foarte anevoios între rândurile populaţiei ţigăneşti. Totuşi progresele unui început nu sunt de dispreţuit. Tot a doua oră de studii a şcolii ţigăneşti o constituie studiul viorii şi a muzicii. Pereţii clasei sunt împodobiţi cu 20-30 de viori, cari constituie un decor foarte original. Deocamdată, elevii şi părinţii lor sunt încântaţi de proaspăta instituţie de cultură naţională.

Cehoslovacia face sforţări să-i îndrepte şi înspre o viaţă religioasă şi bisericească. Această tendinţă e îndreptată înspre biserica ortodoxă ruteană.

Bunăvoinţa Cehoslovaciei de a ridica la o viaţă culturală şi naţională acest popor primitiv şi analfabet din Rusia Subcarpatică şi din Slovacia, e demnă de toată lauda".[6]

Aproximând oarecum orizontul concluziilor desprinse din acest document inedit, elaborat într-un scop cu totul diferit, la acea vreme, decât cel al analizei istorice, putem observa că statul cehoslovac a încercat să rezolve problema ţiganilor săi, înregistrând câteva succese. Pe de altă parte, numele pur românesc al regelui internaţional al ţiganilor, Firtulescu, din Slovacia, decedat în 1936, indică fie originea sa dintr-o comunitate profund românizată (Bruno), fie un traseu nomad care să fi inclus, la un moment istoric dat, spaţiul românesc; doar în această cheie etno-istorică putând fi explicată atitudinea de lezmajestate a ţiganilor din România.

Note:

1. Ţineghe, Cristina, *Dezmembrarea Maramureşului Istoric; decizii politice , reacţii şi consemnări în mărturii contemporane (1919-1923)*, Editura Centrului de Studii pentru Resurse Româneşti, Bucureşti, 2009, p.5;
2. Arhivele Naţionale Istorice Centrale, *Fond Preşedinţia Consiliului de Miniştri*, dos. 1704, f. 117-118;
3. Ibidem, . 118;
4. Ibidem;
5. Ibidem;
6. Ibidem, f. 119.

Dr. Ilie GHERHEŞ

OLIMPICII ŞCOLII MEDII Gr. I-III DIN APŞA DE JOS r.n. TECEU, TRANSCARPATIA/ UCRAINA - 2016

Ţubera Lenuţa

Iovdii Anghelina

Marina Dana

Dan Marta

Boje Maria

Vlad Maria

Opriş Ileana

Dan Selina

Marina Maria

Timciuc Mark

Mihalca Iurii

Pop Maria

Litvin Diana

Borca Dana

Secmar Maria

Dan Lucica

Număr apărut la Sighetu Marmaţiei în colaborare cu:
CENTRUL CULTURAL SIGHETUL MARMAŢIEI
Biblioteca Municipală „Laurenţiu Ulici" Sighetul Marmaţiei